

Wrzesiński, Wojciech

"Bibliografia Ziem Zachodnich 1945-1958", Feliks Czarnecki, Poznań 1962 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 397-398

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W części historycznej autor mylnie podaje, że Olsztyn otrzymał prawa miejskie na mocy aktu lokacyjnego kapituły pomeziańskiej (winno być: warmińskiej, co zresztą wynika z następnego zdania). 28 grudnia 1945 r. powstała w Olsztynie Wojewódzka Rada Narodowa, ale pełnomocnik rządu na Okręg Mazurski nie przekazał jej władzy, przez siebie sprawowanej. Odpowiednikiem stanowiska pełnomocnika rządu na Okręg Mazurski było do połowy 1950 r. stanowisko wojewody olsztyńskiego. To są drobne usterki, zresztą zamieszczone w rozdziale mało wiążącym się z zasadniczą częścią — jak podkreślałem — bardzo wartościowej rozprawy i nie zwracałbym na nie uwagi, gdyby nie to, że autor powołuje się przy tym na moją (wspólną z mgr Bolesławem Wołskim) pracę *Sześć wieków Olsztyna*, która tych błędów nie zawiera.

Andrzej Wakar

FELIKS CZARNECKI, *Bibliografia Ziem Zachodnich 1945—1958*, Poznań 1962, Instytut Zachodni, s. 545.

W 1962 r. nakładem Instytutu Zachodniego w Poznaniu została wydana bardzo pożyteczna książka — bibliografia piśmiennictwa polskiego o ziemiach zachodnich i północnych z lat 1945—1958, której treścią jest, jak pisze autor we wstępie: „współczesna problematyka naszych Ziem Zachodnich jak najszerszej rozumiana, dotycząca okresu po wyzwoleniu w 1945 roku”. Z uwagi na przyjęte założenia, w bibliografii zostało pominięte czasopiśmiennictwo dotyczące historii tych ziem przed 1945 r. Bibliografia obejmuje publikacje zwarte, seryjne i czasopisma, z wyjątkiem tych, które ukazują się częściej niż raz w miesiącu. Te ostatnie, tzn. dzienniki, tygodniki, dwutygodniki zostały ujęte jedynie w dziale czasopism jako poszczególne tytuły. Prócz słowa wstępnego i krótkiej charakterystyki zasad stosowanych przy opracowywaniu bibliografii, książka zawiera skorowidz autorów i tytułów prac anonimowych, sporządzonych przez Marię Czarnęcką. Szkoda, że ten użyteczny dla czytelnika skorowidz przy autorach podaje tylko numery, pod jakimi figurują ich prace, bez skróconego tytułu, co stosuje się w wielu bibliografiach.

Bibliografia została ujęta w trzynastu działach omawiających zagadnienia: ogólne, śródcwiska geograficznego, ludnościowe, etnograficzne, gospodarcze, społeczne i polityczne, prawno-administracyjne, służby zdrowia, kultury, nauki i oświaty, językoznawstwa, onomastyki, sztuki, wyznań, bibliotek, archiwów, książki i czytelnictwa. Zawiera w sumie 4753 pozycje. Mimo to nie stanowi ona pełnego obrazu piśmiennictwa polskiego o ziemiach zachodnich i północnych w okresie 1945—1958. Przy porównywaniu z bibliografiami regionalnymi dotyczącymi Śląska, czy też Emilii Sukertowej-Biedrawiny o Warmii i Mazurach można wyraźnie dostrzec wiele poważnych luk. Luki te są widoczne nie tylko w dziale zawierającym katalog wystaw artystycznych, wydawnictw okolicznościowych, ale także w wydawnictwach Instytutu Mazurskiego. Tak np. pominięte zostały *Wytyczne planu odbudowy i przebudowy gospodarczej województwa olsztyńskiego Komisji Gospodarczej Wojewódzkiej Rady Narodowej*, wydane przez Instytut Mazurski w „Komunikatach Działu Informacji”, nr 6 z 1947 r.

Z uwagi na stosowanie odrębnej numeracji dla tych samych pozycji (np. 2410 i 2889, 2708 i 3316, 1264 i 1290, 2056) autorowi nie udało się uniknąć powtórzeń w różnych działach. Czasami przy powtarzaniu tej samej pozycji zdarzają się drobne odchylenia w opisie bibliograficznym. Luki w bibliografii, w chwili opracowywania książki nie do uniknięcia, można uzupełnić jedynie przy pomocy regionalnych placówek bibliograficznych.

Autor przy sporządzaniu bibliografii napotykał nie tylko na trudności związane z niemożliwością dotarcia do wszystkich publikacji. Jedną z najważniejszych trudności była sprawa określenia terytorium, które miało być objęte bibliografią. Pod nazwą Ziemi Zachodnie ukrywały się obszary ziem odzyskanych, zwane dzisiaj ziemiami zachodnimi i północnymi. F. Czarniecki słusznie wyodrębnił w poszczególnych działach regiony: Śląsk, z zaznaczeniem Dolny, Górny i opolski, ziemia lubuska, Pomorze zachodnie, gdańskie, Warmia i Mazury. Podział administracyjny ziem zachodnich i północnych w omawianym okresie nie zawsze odpowiadał podziałowi na te regiony. Słusznie autor w wypadku ziemi lubuskiej przytaczał pozycje dotyczące województwa poznańskiego, gdyż część tego województwa weszła w skład województwa zielonogórskiego utworzonego w 1961 r. (Nie ma jednak racji Czarniecki pisząc, że województwo zielonogórskie w całości zostało wyodrębnione z poznańskiego). Poza tym zasady tej nie stosował jednak konsekwentnie. W bibliografii uwzględnione zostały np. powiaty mazurskie z województwa białostockiego, lecz pominięto prace dotyczące całości tego województwa.

F. Czarniecki nie zdolał się niestety ustrzec przed pomyłkami w podziale prac na poszczególne regiony. Tak np. w Warmii i Mazurach została umieszczona *Bibliografia pomorska* W. Nowodworskiego, i „Głos Elbląga”; w Pomorzu gdańskim książeczka A. Hansa, *Od reszelskich pól*, czy w ziemi lubuskiej Krakowskiego, *Piła, miasto Stanisława Staszica*. Trudno jest też wyłuszczyć różnorodność, jaką można zaobserwować przy zapisach bibliograficznych czasopism: podawanie nazwisk redaktorów lub ich pominięcie, niejednolite sposoby zapisów mutacji, dodatków, notowania dat ukazania się pierwszych numerów, czy zmian w ich częstotliwości. Niezrozumiałe dla czytelnika jest też uwzględnienie w dziale *Zagadnienia społeczne i polityczne — Prace ogólne* w pracach dotyczących Warmii i Mazur tylko Newerlego, *Archipelag ludzi odzyskanych*, przy pominięciu podobnych książek takich autorów jak: Paukszty, Domańskiego, Kamińskiego, Syski, Ogrodzińskiego i innych.

Bibliografia nosi charakter pracy pionierskiej i wskazane powyżej usterki w dużym stopniu związane są z konsekwencjami tego stanu rzeczy i zaniedbaniami w zakresie gromadzenia wszystkich druków i odnotowania ich, szczególnie w okresie pierwszego pięciolecia. Stanowi ona niezbędną pomoc dla wszystkich pracowników naukowych interesujących się problemami ziem zachodnich i północnych, dla działaczy społecznych i politycznych, czy miłośników regionu. Wskazuje na konieczność kontynuowania i usprawnienia oraz koordynowania prac bibliograficznych w ośrodkach regionalnych.

Wojciech Wrzesiński

TAMARA WAJSBROT, *Bibliografia Warmii i Mazur za rok 1961*, Olsztyn 1964, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie, s. 84, 89.

Ostry do niedawna problem bibliografii regionalnej Warmii i Mazur wszedł z końcem lat pięćdziesiątych w łagodniejsze stadium; potrzebą stała się przede wszystkim roczna bibliografia bieżąca oraz bibliografia do 1945 r. Liczne — choć oparte o ograniczony wybór haseł — prace Wł. Chojnackiego i jego wspólnie z H. Baranowskim publikowana od 1958 r. *Bibliografia historii Pomorza wschodniego i zachodniego*, regionalne opracowania ks. J. Obłąka, St. Flisa, T. Wajsbrot, a w szczególności bibliografia za lata 1945—1960 opracowana przez E. Sukertową-Biedrawinę wyszły na przeciw doraźnej potrzebie naukowej, a częściowo także populary-